

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Jutta Saarela

***ASENTEELLA!* -menetelmäopas**

Draamatyöpaja harjaantumislukalla

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Jutta Saarela

ASENTEELLA! -menetelmäopas Draamatyöpaja harjaantumislukalla, 33 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaaliala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2013

Ohjaajat: lehtori Sanna-Leena Mikkonen, Saimaan ammattikorkeakoulu, erityisluokanopettaja Mervi Tiihonen, Lappeenrannan kaupunki

Opinnäytetyön tavoite oli luoda tanssi- ja draamatyöpajoista koottu *ASENTEELLA!* -menetelmäopas lastenkulttuuritoimintakeskus Taikalampun sivustolle. Työn toimeksiantaja oli Lappeenrannan kaupungin lasten kulttuuritoimisto METKU, jonka tavoitteena on tuottaa lasten kulttuuripalveluja Etelä-Karjalan alueella. Tarkoituksena oli luoda menetelmäopas, jota eri ryhmien ohjaajat voivat käyttää tanssi- ja draamailmaisun ohjaamisessa. Menetelmäopas tehtiin yhdessä erityisluokanopettaja Mervi Tiihosen kanssa. Opas on koottu draamapedagogi Maria Fominin pitämistä tanssi- ja draamatyöpajoista eräälle lappeenrantalaiselle harjaantumislukalle.

Opinnäytetyössä kuvataan tarkemmin *Omaa kotia kohti* -draamatyöpajaa, jonka prosessissa olen ollut mukana. Menetelmäoppaan tanssityöpaja on erityisluokanopettaja Tiihosen kirjoittamaa. Työpajat on yhdistetty oppaaseen, sillä tanssi- ja draamatyöpajoissa on paljon yhteisiä asioita. Työpajat on toteutettu samoille harjaantumislukokan oppilaille draamapedagogi Fominin ohjauksessa. Menetelmäopas on kirjoitettu työpajoihin osallistumalla ja havainnoimalla Fominin ohjaustunteja.

Draamatyöpajan harjoitteilla ja esityksillä pyrittiin lisäämään ohjattavien yhteishenkeä, puhetekniikkaa, kulttuurissa mukana olemista, esiintymisrohkeutta, sosiaalisia taitoja, itseilmaisua ja rohkeutta omaan päätöksen tekoon. Draamatyöpajalla haluttiin myös antaa lapselle onnistumisen kokemuksia ja tuottaa iloa. Ryhmä kokoontui yhteensä kaksitoista kertaa kevään 2012 aikana. Tunnit koostuivat improvisaatioharjoituksista, näytelmän suunnittelusta, näytelmän musiikkikohtausten laulu- ja tanssiharjoitteista sekä näytelmäharjoituksista. Ennen harjoitusten alkua tehtiin lämmittelyharjoituksia ja lopuksi rentoutumisharjoituksia. Positiivisen palautteen antaminen jokaisella kerralla oli tärkeää.

Opinnäytetyön tulokset tukivat sille asetettuja tavoitteita. Luokan tavoitteet esiintymisrohkeuden kasvamisesta, ja ilon ja onnistumisen kokemukset olivat vahvasti havaittavissa. Harjoitukset lisäsivät oppilaiden itseilmaisua ja lisäsivät heidän rohkeutta ja itsevarmuutta. Ammatillisuuden kehittymistä ja toiminnan kuvaamista koskevat tavoitteet toteutuivat myös. On kuitenkin muistettava, että menetelmäopasta ei ole vielä testattu käytännössä, eikä sille asetettuja tavoitteita pysty mittaamaan ennen käytännön testausta.

Asiasanat: draamakasvatus, erityisopetus, menetelmäopas

Abstract

Jutta Saarela

Methodological guide - drama workshop in specialized school, 33 Pages, One Appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health care and Social services Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor`s Thesis 2013

Instructor(s): Senior lecturer Sanna-Leena Mikkonen, Saimaa University of Applied Sciences and Special education teacher Mervi Tiihonen, City of Lappeenranta

The aim of the thesis was to create a dance and drama workshops "ASEN-TEELLA!" Method Guide to Children's Culture Activity for the "Taikalamppu" site. It was commissioned by the City of Lappeenranta Children's Cultural Office, "METKU", which provides services to children's culture in South Karelia. The aim was to create a method used by the various groups of instructors for using dance and drama for directing expression. The Method Guide was compiled with a special education class teacher, Mervi Tiihonen. The guide was compiled in sessions with drama pedagogy lecturer, Maria Fomin's, dance and drama workshops for the Lappeenranta specialized schools.

The study is described in more detail in *Omaa kotia kohti* the drama workshops, which I have been involved in the process. Methodological guide dance workshop is the special class teacher Tiihonen written. Workshops are connected to the one guide, as dance and drama workshops have a lot in common. The workshops have been carried out in the same class in specialized and those workshops directed by drama pedagogy Fomin. Methodological manual has been written to participate in workshops and observation Fomin control classes.

Drama workshop exercises and presentations aimed at increasing the life control, speech, culture, being involved, courage for self-expression, social skills, and courage for decision-making, as well as to give them experience s of success and joy. The class met a total of twelve times in the spring of 2012. Meetings consisted of improvisation exercises, play, design, dance training and drama exercises. Before the start of the exercises were warm-up exercises and, finally, relaxation. The positive feedback each time was important.

Results of the study supported the goals set. Class objectives about increasing courage for expression, and the joy of success and the experience were strongly felt. Exercises increased students' self-expression and increased their courage and self-confidence. Professionalism in the development and functioning of the objectives were met as well. It should be remembered that the manual method has not yet been tested in practice, and its stated objectives cannot be measured before the practical test.

Keywords: drama education, special education, a methodological guide

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
2 Opinnäytetyön tarkoitus ja menetelmät.....	6
2.1 Opinnäytetyön kehittämistehtävä.....	6
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	6
2.3 Menetelmät	6
2.4 Omat tavoitteet	7
2.5 Eettisyys ja luotettavuus	8
3 Erityisen tuen tarpeet	10
3.1 Käsitteitä	10
3.2 Luova toiminta erityisopetuksessa	11
3.3 Draamakasvatus	12
4 Draamatyöpaja <i>Omaa kotia kohti</i>	14
4.1 Harjaantumisloukan tavoitteet	14
4.2 Draamataidetyöpujan ohjaaminen	15
4.3 Taikalamppu -verkosto	16
5 <i>ASENTEELLA!</i> –menetelmäopas.....	18
5.1 Menetelmäoppaan synty	18
5.2 Draamatyöpujan toiminnasta aineistoksi oppaaseen	19
5.3 Näytelmän harjoittaminen prosessina	21
6 Yhteenveto ja pohdinta	25
Kuvat	29
Lähteet	30
Liitteet.....	32
Liite 1 Lupakysely.....	33

1 Johdanto

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena syntyy erityistä tukea tarvitsevien nuorten *ASENTEELLA!* -tanssi- ja draamamenetelmäopas. Menetelmäopas toteutetaan valtakunnallisen lastenkulttuurikeskusten verkoston Taikalampun ylläpitämälle sivustolle kaikkien käytettäväksi omassa ohjaustoiminnassa.

Menetelmäoppaan toimeksiantaja on Lappeenrannan kaupungin lasten kulttuurikeskus METKU, joka tuottaa lasten kulttuuripalveluja Etelä-Karjalan alueella. METKU kuuluu valtakunnalliseen Taikalamppu-lastenkulttuurikeskusten verkostoon.

Menetelmäopas on koottu draamapedagogi Maria Fominin pitämistä tanssi- ja draamatyöpajoista erään lappeenrantalaisen koulun harjaantumisloukan oppilaille. Loukan oppilaat ovat 13–16 -vuotiaita kehitysvammaisia nuoria. Työpajat toteutettiin keväällä 2011 ja keväällä 2012. Menetelmäopas tehtiin yhdessä erityisluoukan opettaja Mervi Tiihosen kanssa.

Aihe on ajankohtainen siksi, että taideopetus kouluissa on yksi tämän hetken puheenaiheista. Myös erityisopetus on koko ajan kehittymässä ja on hyvä, että taiteen merkitys huomioidaan kuntoutumisessa ja oppimisessa. Taide oppimisen keinona ei ole katoamassa, joten aihe on siihenkin nähden ajankohtainen.

Tässä opinnäytetyössä kerrotaan harjaantumisloukan draamatyöpajasta ja siitä syntyneestä menetelmäoppaasta. Opinnäytetyössä kerrotaan myös, mitä tästä prosessista on opittu ja, miten hienoa ja tärkeää työtä erityisryhmien kanssa tehtävä luova työ on.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja menetelmät

2.1 Opinnäytetyön kehittämistehtävä

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi *ASENTEELLA!* -menetelmäopas taikalamp-pu.fi sivustolle. Tehtävänäni oli tuottaa toimiva ja selkeä menetelmäopas, joka on tiivis ja helppokäyttöinen. Oppaasta oli löydyttävä selkeät toimintaohjeet, joita ohjaaja voi soveltaa ja mukauttaa ryhmän tarpeiden mukaan.

Minulle opinnäytetyössä tarjoutui tilaisuus yhdistää kolme itseäni kiinnostavaa asiaa yhdeksi aiheeksi: teatteri, nuoret ja kehitysvammaisuus. Minulla on tausta kaikista aiheista erikseen, mutta nyt sain kokonaan uuden perspektiivin, josta katsoa aiheita yhdessä.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa ammatillisella kentällä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista ja toiminnan järjestämistä. Lopputulos voi olla esimerkiksi perehdyttämisoपा tai ympäristöohjelma. Sen voi toteuttaa esimerkiksi kirjana, kansiona, cd:nä tai erilaisena tapahtumana. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Valitsin toiminnallisen opinnäytetyön siksi, että ajattelin sen olevan yksinkertaisempi ja innostavampi, kuin tutkimuksellisen opinnäytetyön. Myös tarjous menetelmäoppaan teosta yhteistyössä työelämän kanssa vaikutti opinnäytetyöaiheen valintaan.

2.3 Menetelmät

Keräsin tutkimusaineistoa havainnoimalla, osallistavalla havainnoinnilla, työryhmäkeskusteluilla ja valokuvaamalla. Havainnoinnin lomassa tein osittaishaastattelua siitä, miltä harjoitteet tuntuvat oppilaista.

Havainnointi ja valokuvaaminen olivat tärkeitä menetelmiä oppaan tekoa varten. Osallistuvalla havainnoinnilla sain opinnäytetyöhöni tärkeitä tietoja siitä, miltä eri harjoitteet tuntuivat oppilaista. Ryhmän tavoitteiden kannalta oli myös luontevaa osallistua toisiin harjoituksiin. Itseilmaisuus kehittyi ryhmässä parhaiten, kun ku-

kaan ei ollut varsinaisesti katsomassa vaan kaikki tekivät yhdessä. Se myös lisäsi ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Moniammatillisissa työryhmäkeskusteluissa olivat mukana työpajaa ohjannut Fomin, opasta kanssani tehnyt erityisluokan opettaja Tiihonen ja Lasten kulttuuritoimisto METKU:n toiminnanjohtaja Minna Pirilä-Martti. Näissä keskusteluissa katsoimme opasta omista ammatillisista näkökulmistamme ja työstimme sen valmiiseen muotoon.

2.4 Omat tavoitteet

Asetin omiksi tavoitteikseni oman ammattitaitoni kehittämisen, oman osaamiseni laajentamisen ja uusien työskentelymenetelmien löytämisen eri ryhmien, varsinkin erityisryhmien kanssa työskentelyyn. Haluan tulevaisuudessa ohjata yksilöitä ja ryhmiä erilaisten luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla.

Ammatillisuus on oman alan asiantuntijuutta, joka kasvaa koulutuksen ja kokemuksen mukaan. Siihen liittyy halu kehittää itseä ja kyky oppia sekä hyvistä että huonoista kokemuksista. (Vilén & Leppämäki & Ekström 2008, 77.)

Tavoitteenani oli myös tehdä erilainen opinnäytetyö, jonka tuotoksesta olisi hyötyä myös muille. Löysin useita erilaisia menetelmäoppaita, jotka olivat lähellä omaa aihealani, mutta toiminta oli erilaista. Esimerkiksi nuorille ja lapsille tarkoitettuja menetelmäoppaita löytyi useampia. Samoin kehitysvammaisille henkilöille suunniteltuja toimintatuokioita löytyi. Puhtaasti draamaan painottuvia toiminnallisia menetelmäoppaita, joiden tavoitteena on toiminnallaan tuottaa jokin työskentelymalli, ei kuitenkaan löytynyt.

Sain tutkimusluvan joulukuun 2012 alussa. Tämän jälkeen työstin erityisluokanopettaja Tiihosen kanssa menetelmäopasta, joka on ollut 2013 maaliskuun lopusta METKU:lla odottamassa painoa. 16.8.2013 kävimme kulttuuritoimistossa viimeisessä yhteistyöpalaverissa katsomassa yksityiskohdat läpi, ja opasta päätettiin painaa 300 kappaletta. Opas on ladattavissa nyt taikalamppu.fi -sivustolta.

2.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tunneilla otettuja valokuvia hyödynnettiin menetelmäoppaassa ja oppilaiden valokuvaukseen kysyttiin lupa nuorten vanhemmilta. Myös nuorilta kysyttiin kuvauslupa ja heille kerrottiin, että kuvien avulla kootaan menetelmäopas. Ryhmälle kerrottiin ensimmäisellä tapaamisella, miksi osallistun heidän draamatunneilla. Näin varmistettiin, että koko ryhmä on hyväksynyt osallistumiseni, ja että kaikki ovat tietoisia opinnäytetyöstäni ja tulevasta menetelmäoppaasta.

En käyttänyt opinnäytetyötä tehdessäni kenenkään oppilaan nimeä ja suojelin näin oppilaiden anonymiteettiä. Tästä syystä en mainitse myöskään koulun nimeä. Valokuvissa oppilaat ovat tunnistettavissa, mutta kuvien käyttöön on kysytty lupa oppilailta ja oppilaiden vanhemmilta. Oppilaat saavat myös omat painetut *ASENTEELLA!* -menetelmäoppaat itselleen.

Kun tutkimus kohdistuu ihmisiin, on selvittettävä, henkilöiden suostumusten hankinta tapa, millaista tietoa heille annetaan ja mitä riskejä heidän osallistumiseensa sisältyy. Osallistujilta pyydetään suostumusta omaan osallistumiseensa. Tämä edellyttää että, tutkimuksessa on otettu huomioon kaikki näkökohdat siitä mitä tulee tai saattaa tulla tapahtumaan tutkimuksen aikana ja että osallistuva henkilö kykenee ymmärtämään tämän. Osallistumisen tulee olla myös vapaaehtoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 26–27.)

Vaikka draamatyöpajaan osallistuminen oli sisällytetty oppilaiden kouluaikaan, vapaaehtoisuus toteutui niin, että he pystyivät itse määrittämään, mitä he halusivat harjoituksissa ja esityksissä tehdä. Hain tutkimusluvan Lappeenrannan kaupungilta draamatyöpajoissa hankitun aineiston käyttämiseksi menetelmäoppaassa ja opinnäytetyössä. Lisäksi varmistin oppilaiden yksityisyyden säilymistä sillä, että hävitin kaiken opinnäytetyöhön liittyvän aineiston työni valmistuttua.

Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuutta on vaikeaa mitata. Työni luotettavuuteen vaikuttavia asioita voisi ajatella olevan työpajan siirrettävyys eli toistettavuus. Työpajaa ei pysty toistamaan kokonaisuudessaan uudelleen. Tämä johtuu siitä, että työpaja on toteutettu erityisryhmän kanssa ja yksilöiden tarpeet huomioiden. Ryhmän tarpeet ja yksilön tarpeet ovat tärkeitä eettisiä asioita, joi-

den huomioiminen työskentelyssä on avainasemassa. Tämä yksilöllinen huomioiminen lisää myös oppilaiden turvallisuudentunnetta harjoitustilanteissa.

3 Erityisen tuen tarpeet

3.1 Käsitteitä

Harjaantumisloukan oppilaat kuuluvat pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin. Oppilas, joka on pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä, on aina myös erityistä tukea saava oppilas (Kehitysvamma-alan verkkopalvelut 2013).

Pidennetyt oppivelvollisuuden erityisopetus järjestetään oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Sen yleistavoitteena on tukea ja edistää oppilaan persoonallisuuden monipuolista kehittymistä. Yleensä erityisopetuksen luokat ovat yhdysluokkia, joilla on eri-ikäisiä oppilaita. Jokaisen oppilaan opetus suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti ja tarvittaessa oppilaita eriytetään. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 182–184.)

Kehitysvammaisen lapsen opetus voi tapahtua yleisen tai pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä (Kaski ym. 2009, 182). Kaikille erityisopetukseen osallistuville oppilaille tehdään HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, (Perusopetuslaki 1998). Nämä yksilölliset opetussuunnitelmat ovat selkeitä asiakirjoja, joita laaditaan yhdessä opettajan, lapsen perheen ja eri asiantuntijoiden, kuten lapsen fysioterapeutin ja lääkärin kanssa. HOJKS:a tarkastellaan säännöllisin väliajoin, ja sen toteuttamista seurataan yhdessä. HOJKS on opettajalle oman työn suunnittelun väline, jonka avulla hän voi huomioida lapsen erityisominaisuudet paremmin. (Ikonen & Virtanen 2003, 9.) Opetussuunnitelman tavoitteet asetetaan yhteistyössä perheen kanssa.

Erityisopetuksen piiriin kuuluvat henkilöt, joilla on lievä tai vaikea kehitysviivästyminen sekä vaikeimmin kehitysvammaiset henkilöt. Toinen termi, jota käytetään, on älyllinen kehitysvammaisuus. Älyllisesti kehitysvammaiset oppilaat kuuluvat myös erityisopetuksen piiriin. (Kaski ym. 2009, 16–19.)

Älyllinen kehitysvammaisuus tarkoittaa älyllisten toimintojen vajavuutta. Termi on WHO:n hyväksymä. Älylliseen kehitysvammaisuuteen liittyy kognitiivisten, kielellisten, motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymättömyyttä. Kehitysvam-

maisella henkilöllä älykkyydosamäärä on alle 70–75 ja hänellä on vaikeuksia esimerkiksi kommunikaatiossa, itsestä huolehtimisessa, kotona asumisessa, sosiaalisissa taidoissa tai oppimisessa. Kehitysvammaisuus selviää ennen 18-vuoden ikää. (Kaski ym. 2009, 16–17.)

Kuva 1. Asiointi kassalla (Kuva: Jutta Saarela)

3.2 Luova toiminta erityisopetuksessa

Luova toiminta antaa ihmiselle keinon ilmaista itseään. Keinoina voivat olla kehonliikkeet, aistien käyttö, tunteiden ilmaisu ja erilaiset taidemuodot. Luovan toiminnan avulla voi purkaa tunteita niin, ettei se satuta ketään. Sen avulla erityistä tukea tarvitseva henkilö pääsee kokemaan ja tunnistamaan erilaisia tunteita, oppii itsestään sekä saa tekemisen ilon ja onnistumisen kokemuksia. (Kaski ym. 2009, 219.) Luovasta toiminnasta käytetään erityisopetuksessa termiä interventio. Interventio tarkoittaa tässä yhteydessä väliintuloa, jota luova toiminta opetuksessa on: väliintuloa tavallisten oppiaineiden joukkoon. Luovaa

toimintaa voi käyttää opetuksessa eri asioiden ymmärtämisessä. Oppimistapoja on erilaisia: kognitiivista tietoon perustuvaa oppimista, tunteeseen perustuvaa affektiivista ja liikkeeseen perustuvaa motorista oppimista. Toiminnallisilla menetelmillä tuetaan erityisesti motorista oppimista. (Takala & Konttu 2010a, 90–92.)

Draaman avulla voi kokeilla turvallisesti erilaisia rooleja, ja kokea jännitystä ja iloa, kun esiinnyttään vuorovaikutuksessa yleisön kanssa. Vammaiselle henkilölle voi olla vaikeaa hahmottaa kuvitteellisen ja todellisen maailman ero. (Kaski ym. 2009, 220.) Siksi draamaharjoitukset ovat heille erityisen tärkeitä.

Kehitysvammainen henkilö tarvitsee uuden asian opettelemiseen turvallisen oppimisympäristön, joka on häiriötön ja vapaa. On hyvä, jos tilanne on ennestään tuttu. Aluksi uutta taitoa voi olla vaikeaa yhdistää eri tilanteisiin, mutta kun taito alkaa sujua, sitä voi kokeilla myös eri tilanteissa. Harjoittelussa on hyvä jos opettaja on tuttu ja muut opettajat tai avustavat henkilöt toimivat yhdenmukaisesti. (Kaski ym. 2009, 208.)

3.3 Draamakasvatus

Suomessa draamaopetus ei kuulu perusopetussuunnitelmassa oleviin oppiaineisiin. Se kuitenkin antaisi uusia näköaloja ja vaihtoehtoja ajattelulle, tunteille ja arvoille. Draamakasvatus rohkaisee oppilasta kyseenalaistamaan ja rakentamaan omaa minuuttaan taiteen keinoin. (Heikkinen 2004, 7.)

Draamakasvatuskäsitettä käytetään hyvin eri tavoin koulussa, koska draamakasvatusta ei ole lisätty perusopetukseen. Heikkinen (2004) ja Korhonen (2001) toteavat, että draamakasvatus olisi tärkeä oppiaine, sillä sen avulla säilytetään yhteiskunnan perusarvoja ja kehitetään uutta luovaa ajattelua.

Sana draama on hyvin monikäyttöinen termi. Se tulee kreikan kielestä ja tarkoittaa toimintaa. Draama jaetaan erilaisiin draamanlajeihin. Ryhmälle sopiva laji määräytyy toiminnan tavoitteiden, osallistujien ja ohjaajan mukaan. Draaman lajit voivat olla päällekkäin, ja eri lajeista voi soveltaa oman ryhmän tarpeisiin sopivaa toimintaa. Draama on toimintaa, jossa osallistujat uskaltavat asettautua

toisen ihmisen rooliin keksityssä tilanteessa, jossa on konflikti ja jännite. Draamassa tärkeää on oma kokemus, sen käsittely ja vuorovaikutus muiden osallistujien ja katsojien kanssa. (Vilén ym. 2008, 339–342.)

Pedagogisesta draamasta puhutaan, kun draaman tavoitteena on kasvatus ja oppiminen. Pedagoginen draama perustuu todellisuuden muokkaamiseen ja se on kehittävä työtapaa kaikessa oppimisessa. Draama auttaa jäsentämään oman elämän ongelmatilanteita. Draamaa käytetään sellaisten ongelmatilanteiden pohtimisessa, jotka liittyvät osallistujiin, ja joiden aihe on ajankohtainen osallistujille. (Vilén ym. 2008, 340–341.)

Draama antaa ihmiselle mahdollisuuden ilmaista turvallisesti sellaisia tunteita, ajatuksia ja ilmaisuja, jotka ovat arkipäivässä kiellettyjä. Draamakasvatus on tärkeää, koska se on yksi mahdollisuus kertoa omia tarinoita (Heikkinen 2004, 23–24).

Soile Rusanen (2008, 24 - 31) jäsentää osallistavan teatterin kolmeen tavoitteeseen: kasvatukselliseen, yhteisölliseen ja terapeuttiseen. Hänen mukaansa osallistavaa teatteria tehdään yleensä muussa kuin teatterin ympäristössä, esimerkiksi koulussa. Osallistava teatteri muokkautuu ryhmän mukaan. Jokainen ryhmään kuuluva voi vaikuttaa esityksen syntyyn. Osallistavaa teatteria voi toteuttaa muun muassa yhteisöteatterina.

4 Draamatyöpaja Omaa kotia kohti

4.1 Harjaantumisloukan tavoitteet

Harjaantumisloukalla oli omat tavoitteet *Omaa kotia kohti* - draamatyöpajasta. Ryhmän tavoitteina olivat nuorten yhteishengen kohottaminen, puhetekniikan kehittäminen, kulttuurissa mukana oleminen, esiintymisrohkeuden kasvattaminen, sosiaalisten taitojen kehittyminen, onnistumisen kokemukset ja ilon tuottaminen. Myös nuorten rohkaus itseilmaisuun oli yksi isoista päätavoitteista. Tämän rohkaistumisen toivottiin saavan aikaan myös siirtovaikutuksen, eli ryhmän oppilaat rohkenisivat myös muissa tilanteissa sanoa oman mielipiteensä, ja tehdä itsestä hyvältä tuntuvia päätöksiä.

Kuva 2. Loppurentoutus (Kuva: Jutta Saarela)

4.2 Draamataidetyöpajan ohjaaminen

Draaman tekemisessä ajankäytön suunnittelu on merkittävässä osassa. Aikaa on varattava riittävästi todella tärkeille ja olennaisille sisällöille. Riittävällä ajalla voi varmistaa nuoren todellisen kohtaamisen ja tukea hänen toiminnallista osallistumista. (From & Koppinen 2012, 55–56.)

Draaman tekemisen tärkeimmät tavoitteet ovat oppiminen ja kasvaminen. Lisäksi on tärkeää että osallistujat saavat tekemisen ja onnistumisen iloa leikin avulla. Draaman avulla pyritään myös lisäämään luottamusta ja rohkaisemaan itseilmaisua. Draamatyöskentely lisää ryhmään kuuluvuuden tunnetta ja auttaa ymmärtämään omaa ja muiden ihmisten käytöstä. (Vilén ym. 2008, 342–343.)

Ohjaajalle tärkeitä piirteitä ovat tunneyhteyden luominen, empaattisuus ja oman työn reflektointi. Ohjaajan on myös tärkeää itse eläytyä ja luottaa omiin intui-tioihinsa. (Vilén ym. 2008, 84.) Hyvä ohjaaja osaa valita sellaisen roolin, jossa osallistuva henkilö pääsee näyttämään lahjakkuutensa ja pääsee ilmaisemaan itseään niin, että esityksestä tulee vaikuttava elämys niin katsojille kuin esiintyjällekin. (Kaski ym. 2009, 220.)

Jokainen harjoittelukerta jakaantuu kolmeen osaan: toimintaan virittäytymiseen, toimintaan ja toiminnan prosessointiin. Virittäytyminen on yleensä fyysistä toimintaa, joka rentouttaa ja lämmittää kehoa ja mieltä. Virittäytymisen tarkoituksena on myös suunnata keskittyminen tulevaan toimintaan. Itse toiminnan aikana on tärkeää huomioida ryhmän yleinen tunnelma ja lähteä toteuttamaan harjoitteita ryhmää tukevalla menetelmällä. Harjoitusten päätteeksi tilanteita puretaan ryhmässä ja jaetaan kokemuksia. (Vilén ym. 2008, 344–347.)

Kuva 3. Oman paikan löytäminen (Kuva: Jutta Saarela)

4.3 Taikalamppu-verkosto

ASENTEELLA!-menetelmäopas löytyy taikalamppu.fi sivustolta. Taikalamppu-sivusto on suomalainen lastenkulttuurikeskusten verkosto, jonka kautta välitetään kulttuuripalveluita lapsille ja nuorille. Verkoston tehtävänä on tukea kulttuurikeskusten toimintaa ja saada palveluita sinne, missä niitä ei vielä ole. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee Taikalampun toimintaa. (Taikalamppu-sivusto.)

Menetelmäoppaan tavoitteena on toimia osana perusopetuksen taide- ja taitoaineiden kokonaisuutta. Se sopii käytettäväksi eri-ikäisten ja taidoiltaan erilaisien oppilaiden kanssa. *ASENTEELLA!*-menetelmäopasta on mahdollista hyödyntää yhdistelemällä draama- ja tanssiosioita. Sitä voi hyödyntää myös tekemällä molemmat osiot peräkkäin tai vain toisen osion. Opasta kokeilevan ryhmän tarpeet ja tavoitteet määrittelevät työskentelyn pituuden.

Taikalamppu-verkostossa on syntynyt paljon uusia taidekasvatusmenetelmiä eri taiteenaloilta. Suurin osa on jalostettu kirjalliseen muotoon menetelmäoppaaksi. Näiden oppaiden avulla opettaja tai ohjaaja voi toteuttaa uudenlaisen työpajan, toimintatavan tai lyhyemmän taidetuokion lasten tai nuorten kanssa. (Taikalamppu-sivusto.)

5 ASENTEELLA! –menetelmäopas

5.1 Menetelmäoppaan synty

Menetelmäoppaassa käsitellään itseilmaisua, sosiaalisia taitoja, tanssia, teatteri ilmaisua ja esiintymistä. Siinä kerrotaan, mitä kaikkea pitää ottaa huomioon ennen taidetyöpajan toteuttamista, mitä muun muassa työpajan vetäjän ja avustavien työntekijöiden on hyvä huomioida suunnittelussa ja toteutuksessa. Kerromme oppaassa myös, millaisia ominaisuuksia työpajan ohjaajalla on hyvä olla.

Menetelmäopas rakentui pikkuhiljaa. Ennen sen lopullista muotoa käytiin useita keskusteluja menetelmäoppaan sisällöstä ja sen muodosta. Suunnittelin oman osioni *Omaa kotia kohti* -draamatyöpajan itsenäisesti, mutta menetelmäoppaan alkuosiot olemme suunnitelleet ja kirjoittaneet Tiihosen kanssa yhdessä.

Menetelmäoppaan yhteisessä alkuosiossa kirjoitimme draaman ja tanssin yhteisistä asioista. Yhdistimme osiot helpottaaksemme lukijaa. Yhteisinä osioina oppaassa on menetelmäoppaan esittely, työpajojen tavoite, työpajojen ohjaaminen ja työpajatuntien rakenne. Tämän jälkeen oppaassa esitellään Tiihosen kirjoittama *Dance*-tanssityöpajan opas ja sen perään minun kokoamani *Omaa kotia kohti* -draamatyöpajan opas.

Aluksi lähdin kokoamaan harjoitteita niin, että kirjoitin jokaisen harjoituskerran erikseen. Kerroin harjoitteista: miten niitä tehdään, mitä kaikkea on hyvä huomioida harjoitteen aikana, harjoitteen henkilöhahmot, ja mitä välineitä harjoitteen tarvitetaan. Kirjoitin myös harjoitusten järjestyksen tarkasti jokaiselta harjoituskerralta. Huomasin, ettei tämä menetelmä toiminut, sillä oppaasta olisi tullut liian pitkä ja siinä olisi ollut liikaa toistoa. Tunneilla kerrattiin usein aikaisempien tuntien harjoitteita ja näytelmän kohtauksia.

Tämän jälkeen jaoin oppaan näytelmän kohtauksiin, lisäharjoitteisiin ja näytelmästä poistettuihin kohtauksiin. Lisäksi lyhensin harjoitteiden ohjeistusta ja yhdistin vielä näytelmästä poistetut kohtaukset ja harjoitteet yhdeksi Lisäharjoitteet–yläotsikoksi.

Draamatyöpajan tapahtumien tiivistäminen ja jaottelu selkeyttivät ja lisäsivät oppaan luettavuutta. Ylimääräisten ohjeiden poistaminen mahdollisti myös oppaan lukijan omien ideoiden parempaa hyödyntämistä ja työpajan soveltamista muille ryhmille.

5.2 Draamatyöpajan toiminnasta aineistoksi oppaaseen

Opinnäytetyön keräsin aineiston osallistumalla Maria Fominin pitämään *Omaa kotia kohti*-draamatyöpajaan kevään 2012 ajan ja havainnoimalla eri keinoin työpajaa. Kirjoitin jokaisesta kerrasta tutkimuspäiväkirjaa ja kuvasin harjoituskertoja kameralla.

Havainnoimani koulun harjaantumislukalla opettajat ovat olleet aloitteellisia ja halunneet tarjota oppilaille tanssi- ja draamaopetusta. He ovat hyödyntäneet opetuksessa draamapedagogi Maria Fominia. Heikkinen (2004, 23) käyttää tästä termiä ”koulutyön rikastuttaminen”.

Harjaantumislukalla opetus ei ole pelkästään kouluaineiden opettelua vaan myös arjen asioiden harjoittelua. Vaikka asioita harjoitellaan yhdessä käytännössä, kaikki oppilaat ovat erilaisia ja toiset tarvitsevat erilaisia oppimistapoja. Tästä syystä draaman keinot ovat toimivia. Kun ollaan eri rooleissa (esimerkiksi työntekijä tai eri-ikäinen ihminen), voi arjen asiat hahmottua mieleen aivan eri tavalla.

Harjaantumislukalla on oppilaita, jotka pystyvät itsenäisesti liikkumaan, tuottamaan puhetta ja ymmärtämään selkeitä ohjeita. He ovat iältään 13–16-vuotiaita. Oppilailla on eritasoisia oppimisvaikeuksia, toisilla puheentuottaminen on helpompaa, toisilla liikkuminen. Oppilaat ovat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Osa oppilaista tuntee numerot ja osaa lukea vähän.

Oppilaat tarvitsevat välillä opettajien avustusta varsinkin ryhmässä syntyneissä ristiriitatilanteissa. Tällaisia tilanteita syntyy esimerkiksi, kun toinen katsoo toista liian pitkään, tai kun joku harjoitus halutaan tehdä oman parhaan kaverin kanssa. Toisen oppilaan nauru saatetaan myös kokea loukkaavana, ja näitä tilanteita selvitetään välillä koko ryhmän kesken. Esimerkiksi draamatyöpajassa eräs

oppilas jäi usein katsomaan toisia ihmisiä, eikä ymmärtänyt, että toiset voivat vaivaantua tällaisista tilanteista. Sitten tuijotettu oppilas hermostuu, ja hänelle joudutaan selittämään tuijottavan henkilön tapaa. Nämä ristiriitatilanteet hankaloittavat toimintaa, ja niihin on pyrittävä puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Draamatyöpajassa nuoret saivat suunnitella itse tulevan näytelmän. He keksivät näytelmän aiheen ja suunnittelivat roolihahmot ja näytelmän kohtaukset yhdessä Fominin kanssa. Näytelmän aiheeksi valittiin nuorten toiveesta tulevaisuus. Näytelmän nimeksi tuli ”Omaa kotia kohti”. Nuoret alkavat yläasteikäisinä miettiä tulevaisuutta ja sen mukanaan tuomaa aikuisuutta. Siksi ryhmän nuoret kokivat aiheen heille tärkeäksi. Usealla ryhmän oppilaalla oli edessä siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen, kuten ammattikouluun tai työelämään. Tämä saattaa tarkoittaa jonkun kohdalla myös muutoa pois kotoa pois ja itsenäistymistä. Yhteisissä harjoitteissa nuoret saivat itse pohtia ja esittää heidän arkeensa ja tulevaisuuteensa liittyviä hetkiä. Nuoret harjoittelivat esimerkiksi sitä, miten he asioisivat tulevaisuudessa itsenäisesti kaupassa tai kahvilassa.

Yleisesti ajatellaan, että aikuisuus merkitsee itsenäisyyttä ja riippumattomuutta toisista. Aikuistumiseen kuuluu jatkuva kasvu ja muutos. Näiden taitojen kehittymistä voidaan auttaa järjestämällä tilaisuuksia, joissa aikuistuvan nuoren on mahdollista kehittää ja toteuttaa itseään. (Kaski ym. 2009, 222.)

Luokka oli aikaisempaan vuonna osallistunut Fominin pitämään *Dance*-tanssityöpajaan, joten ryhmä oli ennestään tuttu, ja ryhmä oli jo aiemmin tutustunut yhdessä taideopetukseen. Harjaantumisloukalla oli 8.3.2012 ensimmäinen draamatunti, ja tunnit jatkuivat koko kevään aina torstaisin. Harjoituskertoja oli kerran viikossa puolitoista tuntia kerralla. Yhteensä harjoituskertoja oli 12, joiden lisäksi näytelmä esitettiin kolme kertaa yleisölle. Draamatuntien aikana Fomin teki nuorten kanssa erilaisia harjoitteita, joiden avulla harjoiteltiin draaman eri taitoja. Nuorten kanssa keskusteltiin paljon, ja nuoret suunnittelivat Fominin ohjauksessa näytelmää. Näytelmässä oli myös tanssia ja laulua.

Tehtäväni ryhmässä muotoutui vähitellen. Toimin aluksi apuohjaajana. Fomin suunnitteli tunnit, ja me yhdessä harjaantumisloukan avustajien kanssa au-

toimme harjoitteiden toteuttamisessa. Välillä Fomin jakoi luokan puoliksi; puolet luokasta teki harjoituksia minun ohjeistamanani ja puolet Fominin.

Luokkaa jännitti ensimmäinen esiintyminen valtavasti, mutta ryhmä muisti hyvin vuorosanat ja kohtauksien järjestyksen. Näytelmä esitettiin kolmesti: ensin omalle koululle, sitten läheisille ja lopuksi kutsuvieraille. Koululle tehdyssä näytelmässä oli paikalla Vartti-lehden toimittaja. Nuorista tehtiin lehteen haastattelu. Vanhemmille suunnattu esitys sai katsojissa välittömän tunnereaktion. Ylpeys omasta läheisestä oli käsin kosketeltava ja vanhemmilta saatu palaute positiivista. Erään nuoren vanhempi totesi, että ”Sinulla on kunnia saada osallistua tähän projektiin”. Olin samaa mieltä.

5.3 Näytelmän harjoittaminen prosessina

ASENTEELLA!–menetelmäoppaan teksti syntyi *Omaa kotia kohti*-draamatyöpajan ohjeistuksesta.

Näytelmää voidaan harjoitella kokonaan kerran läpi tai eri kohtauksia tilanteen vaatimalla tavalla. Välillä voidaan tehdä erilaisia hauskoja harjoitteita, jotta tekemisen ilo säilyy.

Ensimmäisten kertojen keskusteluissa sovitaan tulevan näytelmän teema. Esimerkiksi tässä työpajassa teemana oli nuorten itsenäistyminen. Näiden keskustelujen pohjalta voi alustavasti suunnitella, minkälaisia teemaan liittyviä kohtauksia tulevassa näytelmässä olisi.

Näytelmää suunnitellaan ja rakennetaan jokaisella tunnilla; suunnitellaan rooli-hahmoja, kampauksia ja muuta tarpeistoa, roolivaatteita ja näytelmän kohtauksia. Oman rooli-hahmon voi piirtää, kuvassa voi olla myös rooli-hahmolle tärkeitä asioita.

Kun erilaisia kohtauksia on tehty improvisoiden, ohjaaja kirjoittaa isolle A3-piirustusarkille näytelmän kohtauksen järjestyksen ja esiintyjien tarkat paikat, tulo- ja lähtöjärjestykset sekä vuorosanat. Kohtaukset muuttuvat ja niitä voidaan poistaa tai lisätä näytelmän edetessä.

Tarvikkeet: Musiikkia, jumppapatjoja, maalarinteippiä, A3 piirustuslehtiö, tusseja, kyniä, rekvisiittaa esim. leikkirahaa.

Kohtaukset:

1. kohtaus – aamutoimet

- Tehdään aamutoimista erilaisia liikkeitä, joita voi pikkuhiljaa suurentaa.
- Sovitaan yhdessä liikkeit ja niiden järjestys.
- Lisätään asemointi

2. kohtaus – bussimatka

- Kerrataan miten bussilla matkustaminen tapahtuu: viitotaan bussi pysähdyksiin, maksetaan matka, mennään omalle paikalle, painetaan pysähdysnappulaa ja jäädään bussista pois.
- Valitaan bussikuski ja matkustajat.
- Bussikuski kävelee ympäri tilaa ja pysähtyy matkustajien eteen. Matkustajat maksavat ja kulkevat kuskin takana jonossa käsi edellä olevan hartioilla. Kyydistä jäädään pois sanomalla ”piip”. Kyytiin voi tulla aina uudestaan.
- Sovitaan tarkka järjestys jossa bussiin noustaán, montako kierrosta ajetaan ja missä järjestyksessä jäädään kyydistä pois.

3. kohtaus – laulu ja tanssi

- Mietitään yhdessä tuttu laulu, joka sopii hyvin näytelmään.
- Suunnitellaan lauluun sopiva tanssi. Tanssia voi vapaasti paikallaan. Jos oma paikka on vaikea hahmottaa, voi maahan teipata jokaiselle oman nimilapun.

4. kohtaus – muotikauppa

- Tarvitaan asiakkaat ja myyjä.

- Kerrataan miten vaatekaupassa asioidaan ja päätetään mitä asiakkaat ostavat.
- Sovitaan vuorosanat, vaatteiden hinnat ja kaupan nimi.
- Harjoitellaan maksamista ja tervehdyksiä.

5. kohta – kahvilassa

- Tarvitaan kahvilan työntekijä, kahvilan pomo ja asiakkaita.
- Päätetään kohtauksen sisältö esim. Kahvilan asiakas kutsuu kahvilan väen syntymäpäivilleen illalla.
- Harjoitellaan kahvilakeskustelua, päätetään repliikit.

6.kohta – illan juhlat

- Valitaan musiikki.
- Tarvitaan syntymäpäiväsankari ja vieraat
- Kaikki tulevat jonossa antamaan lahjan sankarille ja asettuvat tanssipai-koilleen.
- Valitaan sopivan menevä ja tanssittava kappale.
- Tanssin voi suunnitella joko ryhmän itse kehittämistä liikkeistä tai tuoda valmiin koreografian. Jos ryhmä ei muista liikkeitä, voidaan käyttää esitanssijaa. Tanssin liikkeille voi keksiä muistamista helpottavia nimiä kuten esimerkiksi ”pyörremyrsky”.

Lisäharjoitteet:

Työnhakeminen - kohta

- Valitaan kaksi henkilöä, joista toinen on työnantaja ja toinen työnhakija.
- Suunnitellaan kohtauksen kulku ja päätetään, että työnantaja palkkaa kohtauksen päätteeksi työnhakijan.

Kaupassa käynti – kohtaus

- Sovitaan, ketkä ovat asiakkaita ja ketkä kaupan henkilökuntaa.
- Kerrataan, kuinka kaupassa asiointi toimii ja otetaan rekvisiitaksi rahaa ja ostoksia.

Sirkus – improvisaatioharjoitus

- Jaetaan porukka kahteen ryhmään. Ryhmillä on viisitoista minuuttia aikaa miettiä sirkuksessa olevia hahmoja, päättää keitä he haluavat esittää ja tehdä lyhyt temppushow. Esitykset näytetään vuorotellen toiselle ryhmälle ja annetaan suuret aplodit.

Sähkötys – leikki

- Sähkötystä voi tehdä erilaisilla tavoilla ringissä joko istuen tai seisten. Ohjaaja laittaa sähkötyksen liikkeelle ja jokainen antaa vuorotellen samanlaisen sähkötyksen seuraavalle, niin että sähkötys käy jokaisessa ringissä olijassa.
- Istuen sähkötys voi olla esimerkiksi silytys polvesta, kevyt tökkäys varpaaseen, posken kevyt hipaisu ym.
- Seisten sähkötys voi olla erilaisia ”aaltoja” nostamalla vuorotellen toisen käden ilmaan tai erilaisia tömistelyjä ja eri ilman suuntiin tapahtuvia liikkeitä.
- Vaikeustasoa voi nostaa laittamalla useamman sähkötyksen eri aikaan ja vaihtamalla sähkötyksen suuntia.

Riehuntaharjoitukset

- Maahan teipataan pitkä suora jana, jota myöten jokainen liikkuu vuorotellen ohjaajan näyttämällä tavalla esim. pomppien janan puolelta toiselle, pyörien tai hyppien janaa eteenpäin. Myös takaperin kävely tai tarkasti janalla pysyminen voi olla toisilla riittävän haastava harjoite.
- Taustalle reipas musiikki (esim. erilaisia rummutuksia).

6 Yhteenveto ja pohdinta

6.1 Tuotoksen arviointi

ASENTEELLA! -menetelmäopas täyttää aiemmin asetetut tavoitteet. Se on selkeä ja helppokäyttöinen. Sitä vastoin *Omaa kotia kohti* -oppaan kokoaminen oli haastavaa. Oli vaikeaa kuvata harjoitteita tiiviisti ja selkeästi ja niin, että lukijalle jää riittävästi vapautta toteuttaa harjoitteita omalla tavallaan.

Menetelmäoppaan haasteena oli se, että yhdessä oppaaseen tuli kaksi menetelmää, joissa molemmissa oli paljon asiaa. Jälkikäteen mietittynä olisi voinut olla helpompi tehdä kaksi erillistä menetelmäopasta.

Opas on tuotettu eri ammattialojen edustajien kanssa yhdessä. Moniammatillisuus on yksi sosiaalialan ammattilaisen tärkeimmistä työtä määrittävistä aiheista. Sosiaalialan ammattilaisen tulee edistää yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Näin asiakkaalle taataan tarpeelliset palvelut ja asiakasta kohdellaan oikeudenmukaisesti. (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005, 26.)

Luokan tavoitteet toteutuivat draamatyöpajassa. Oppilaiden itsevarmuus kasvoi samoin kuin innokkuus toimia yhdessä kasvoi. Oppilaat saivat erilaisia oivalluksia elämästä harjoitteita tehdessä ja oppivat erilaisia arjen käytännön tilanteita, kuten kahvilassa asiointia ja ostoksilla käymistä. Esiityksien jälkeen jokainen oppilas sai positiivista palautetta ja kaikki olivat hyvillä mielin. Ryhmän yhteenkuuluvuus lisääntyi ja vaikka osa luokan oppilaista vaihtoikin koulua kevään jälkeen, ovat kaikki osallistuneet myöhemmin järjestettyihin yhteistapaamisiin, joissa on mm. katsottu *Omaa kotia kohti* -näytelmästä nauhoitettu video.

6.2 Oma oppiminen

Sosiaalialan ammattilaisen on pidettävä yllä ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Ammattilaisen tulee kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti varjellen asiakkaan yksityisyyttä. Sosiaalialan ammattilainen ehkäisee syrjintää ja hyväksyy ihmisten erilaisuuden. (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005, 22.)

Kyseessä oli kehitysvammaisten nuorten ryhmä, jossa oppilaat olivat alaikäisiä ja ikäistään nuoremmalla tasolla. Nämä asiat korostuivat työpajan toteutukses-

sa. Oppilaiden kanssa keskusteltiin tuntien aikana kiusaamiseen ja syrjimiseen liittyvistä aiheista. Jokainen luokan oppilas tunnisti termin kiusaaminen ja osasi sen avulla kertoa kokemuksia syrjinnästä.

Opinnäytetyöni lähti vauhdilla käyntiin. Lopputulokseen on saattanut vaikuttaa se, ettei minulla ollut opinnäytetyön aineiston keräämiseen tarvittavaa tietotaitoa jo keväällä 2012, kun draamatyöpaja oli toiminnassa. Ymmärsin opinnäytetyötä tehdessäni suunnittelun tärkeyden, sillä silloin tietää tarkemmin mitä on tekemässä, mitkä ovat oman tekemisen tavoitteet, ja millä keinoin tavoitteisiin voi pyrkiä.

Erityisryhmien kanssa toimiessa on tärkeää havaita osallistujien tuen tarpeita (Takala & Kontu 2010b, 76). Harjaantumislukalla tuen tarve oli jokaisella oppilaalla yksilöllistä. Toiset tarvitsivat innostamista ja positiivista palautetta. Toiset tarvitseivät erilaisia toimintatapoja ja toiset tukivälineitä.

Harjaantumislukalan oppilaat olivat ihailtavan innokkaita jokaisessa tapaamisessa. Kaikista oli mukavaa päästä tekemään jotain uutta ja fyysistä. Tilanteita, joissa nuoria piti innostaa yhteistyöhön, oli vähän. Useimmiten ryhmän pojat vaativat hiukan kannustusta kun tanssittiin tai laulettiin. Välillä nuorten kanssa tuli ongelmatilanteita, kun joku katsoi liian pitkään tai nauroi tiettyssä kohdassa. Tärkeää oli antaa positiivista palautetta jokaisella kerralla. Tämä antoi selvästi oppilaille lisämotivaatiota.

Tuntien aikana nuorten varmuus omasta osaamisesta kasvoi, tansseissa alkoi lantio keinua ja lauluissa mumina muuttui kuuluvaksi lauluksi. Tärkeää harjaantumislukalan ohjaamisessa oli toisto. Oli tärkeää, että jokaisella oli lavalla tietty paikka, missä oma rooli tehtiin. Vuorosanojen oli tärkeää olla tarkat ja lyhyet. Liian suuret muutokset sekoittivat jo hyvin meneviä kohtauksia. Kun harjoitteluvaiheessa joku asia ei tuntunut luontevalta tai toiminut, katkaistiin harjoittelu ja pohdittiin yhdessä miten tekeminen helpottuisi. Tässä kohtaa korostui ohjaajan merkitys. Oli tärkeää, että ohjaaja keksi uusia toimintamalleja, jotta nuoren into ja luottamus omaan osaamiseensa säilyi.

Oppilaita voi tukea jakamalla oppilaat pienryhmiin tai antamalla yksilöopetusta. Tukemisessakin on tärkeää huomioida oppilaan yksilöllisyys. (Takala & Kontu

2010b, 77.) Apuohjaajan roolissa pystyin antamaan oppilaille heidän tarvitsemaansa yksilöllistä tukea. Esimerkkinä tästä teimme pienryhmissä harjoitteita, joissa ohjasin ja motivoin ryhmää.

Uusina toimintamalleina käytettiin esimerkiksi abstraktimpien asioiden ymmärtämisen helpottamista ohjaajan osallistumisella tai muuttamalla tilanteita konkreettisemmaksi esimerkiksi esineiden avulla. Oli tärkeää, että mahdollisimman aikaisessa vaiheessa harjoittelua oleelliset rekvisiitat olivat käytettävissä. Ohjaajan oli tärkeää myös huomata, kun joku kohta ei toiminut. Tällöin hän saattoi muokata kohtaus tai poistaa kohtauksen ja keksiä uuden tilalle. Tärkeää oli, että kaikille annettiin mahdollisuus osallistua yhtä paljon esitykseen kuitenkin huomioiden osallistujan osaaminen. Esimerkiksi ne oppilaat, joiden sanallinen ilmaisu oli hyvää ja mieluisaa saivat enemmän vuorosanoja, kun taas ehkä vähemmästä puhelias ja ilmaisultaan fyysisempi oppilas pääsi ilmaisemaan itseään tanssien ja liikkuen.

Osaamisen ja onnistumisen kokemukset olivat tärkeitä näytelmää eteenpäin vieviä tekijöitä. Niiden avulla oppilaat rohkaistuivat kokeilemaan uusia jännittäviä asioita. Draamatyöpajassa oppilaita innostettiin niin sanallisesti, kuin sanatonta innostamista näytettiin ilmeillä ja eleillä, kun taas sanallista innostamista näytettiin kannustamalla ja kehumalla.

Haastavilta tilanteilta ei voinut välttyä prosessin aikana. Esimerkiksi eräs haastava tilanne tuli, kun ryhmän kanssa harjoiteltiin aamutoimi-kohtaus. Kohtauksessa tehdään musiikin tahdissa aamutoimet isoina liikkeinä niin, että liikkeistä muodostuu tanssi. Erään tytön käytös muuttui selkeästi innokkaasta passiiviseksi, kun aloimme harjoitella tanssiliikkeitä. Ensin sovimme, mitä erilaisia aamutoimia valitsisimme tanssiin ja sitten harjoittelimme aamutoimia pieninä liikkeinä. Tyttö lopetti tanssin ja lähti pois. Kun kysyin työltä, miksi tämä ei halua tanssia, tyttö kertoi, että hänen ei tarvitse enää käyttää tukiviittomia. Ymmärsin, että tyttö ajatteli liikkeet tukiviittomina, joita oli ennen puheentuottamisongelmien takia joutunut käyttämään ja nyt kun hän ei enää tarvinnut puhuessaan viittomia, häntä turhautti viittomien käyttö. Kerroin työlle, että liikkeet eivät olekaan tällä kertaa tukiviittomia vaan tanssiliikkeitä, mikä helpotti tyttöä. Tämän jälkeen tyttö tanssi innoissaan muiden mukana. Tämän tilanteen jälkeen osasin tarkkail-

la entistä enemmän oppilaiden reaktioita ja ennakoida mahdollisia haastavia tilanteita.

6.3 Yhteenveto

Opas on mielestäni onnistunut asetettuihin tavoitteisiin nähden. Se on tiivis ja sovellettavissa erilaisten ryhmien ohjauksessa. Kuvasin draamatyöpajan sisällön mahdollisimman selkeästi menetelmäoppaaseen. Draamatyöpajaa ei voi toteuttaa sellaisenaan uudelleen, mutta sen sisältöjä voidaan hyödyntää erilaisissa ryhmissä. Oppaan sisältöä voi myös riittävästi muuttaa ryhmän tarpeet huomioon ottaen. Työpajan ohjaajaa Fominia on kuultu oppaan toteutuksessa ja hänen toiveensa on huomioitu opasta tehdessä. Fomin on hyväksynyt oppaan.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla laadullinen opinnäytetyö, jossa kartoitettaisiin erityisluokkien oppilaiden kokemuksia erilaisista taidetyöpajoista. Myös opettajien näkökulmaa voisi tutkia, esimerkiksi miten opettajat kokevat työpajatyöskentelyn vaikuttavan opetukseen ja ohjattavan henkilön kasvuun.

Kuvat

Kuva 1. Asiointi kassalla, s. 11

Kuva 2. Loppurentoutus, s. 14

Kuva 3. Oman paikan löytäminen, s. 16

Lähteet

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana – Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus – draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Dark Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Helsinki: Tammi.

Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) 2003. HOJKS 2. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. (toim.) 2009, Kehitysvammaisuus. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kehitysvamma-alan verkkopalvelut. 2012. Pidennetty oppivelvollisuus. <http://verneri.net/yleis/arki/koulunkaynti/pidennetty-oppivelvollisuus.html>. Luettu 4.9.2013

Korhonen, P. 2001. Katarsis – Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Perusopetuslaki 628/1998, 17 a § (24.6.2010/642). Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>. Luettu 3.8.2013

Rusanen, S. 2008. Osallistavan teatterin lajeista. Teoksessa Korhonen, P. & Airaksinen, R. (toim.) Hyvä hankaus – teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Helsinki: Draamatyö. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja (38), 24–31.

Taikalamppu – sivusto. <http://www.taikalamppu.fi/> Luettu 13.5.2013

Takala, M. & Konttu, E. 2010a. Luovat interventiot. Teoksessa Takala, M. (toim.) Erityispedagogiikka ja kouluikä. Helsinki: Gundeamus Helsinki University Press. 90–105.

Takala, M. & Konttu, E. 2010b. Oppimisvaikeuden ulottuvuuksia – lukemisen, käyttäytymisen ja kuulemisen haasteet. Teoksessa Takala, M. (toim.) Erityispedagogiikka ja kouluikä. Helsinki: Gundeamus Helsinki University Press. 72 – 89.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Liitteet

Liite 1 Lupakysely lasten vanhemmille, jotta kuvia voi hyödyntää menetelmäoppaassa.

Liite 1 Lupakysely

Hei,

Olen Jutta Saarela Saimaan ammattikorkeakoulusta. Opiskelen Sosiaalialan koulutusohjelmassa toista vuotta ja teen projektiopintoina menetelmäoppaan yhdessä erityisluokanohjaaja Mervi Tiihosen kanssa aiheesta: Erityistä tukea tarvitsevien nuorten tanssi- ja teatteri-menetelmäopas. Minä teen teatteriosion oppaaseen. Menetelmäopas tullaan julkaisemaan taikalamppu.fi sivustolla.

Pyydän lupaa lastenne valokuvaukseen.

Osaa kuvista käytetään menetelmäoppaassa.

Jos tulee kysyttävää, ota minuun yhteyttä:

Jutta Saarela

Annan luvan lapseni _____ valokuvaukseen

Allekirjoitus _____

nimenselvennys